

Dinlerin Çevre Duyarlılığı ve Çeşitli Yönleriyle Assisi Deklarasyonu

Ali Kuzudişli*

Doç. Dr.,Gümüşhane Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Bağlarbaşı, Gümüşhane, Türkiye

Özet

Günümüz dünyasında yaşayan büyük dinler, çevre konusundaki duyarlılıklarını çeşitli platformlarda dile getirmişlerdir. 1986 yılında yayımlanan Assisi Deklarasyonu, din çevre ilişkisini gösteren önemli bir aşama olmuştur. Bu tebliğ de,Assisi Deklarasyonu'nu çeşitli yönlerden değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Değerlendirmenin ana başlıkları şöyledir: Dinlerin Çevre Duyarlılığı, Assisi Deklarasyonu, Toplantıya Katılan Temsilciler ve Bildirileri, Tebliğlerin Genel Değerlendirilmesi.

Anahtar Kelimeler: Assisi Deklarasyonu, Din, İslam,Çevre.

1. Giriş

Başlıca dinler insanla tabiatı bir bütün olarak görmüş ve ona bir çeşit kutsallık atfetmiştir. Vahye dayalı dinlerde tabiat, insanlara Allah'ın bir lütfu ve onlar için özel hazırlanmış bir yer olarak anlatılır.Çevre konusunun küresel bir problem haline dönüşmesinden çok önceki zamanlardabile din adamlarının bu konuda eser vermeleri, dinlerin çevre konusuna duyarlı olduğunu gösteren açık belirtilerdir.^[1]

Dinlerin çevre konusundaki ortak duyarlılığının beş büyük dinin temsilcilerinin katıldığı görkemli bir toplantıda dile getirilmesi ve akabinde bir deklarasyonlatüm dünyaya ilan edilmesi din-çevre ilişkisi açısından tarihi bir dönüm noktası olmuş, bu deklarasyondan sonra din mensuplarının konuyla ilgili çalışmaları ivme kazanmıştır. Bu tebliğimizdeöncelikle dinlerin çevre konusuna ilgi göstermelerinin nedenlerine kısaca değinecek daha sonra 1986 Assisi Deklarasyonu hakkında bilgi vermeye çalışacağız.

2. Dinlerin Çevre Duyarlılığı

Dini öğretiler genelde insanla doğayı birlikte ve uyum içinde gösterir. Doğa, yaratıcı gücün eşsiz bir eseri ve insana sunduğu hediyesidir. O, galip gelinmesi gereken bir rakip değil, uyum içinde olunması gereken bir dosttur. İnsan doğanın cömertliğinden yararlanır; barınma, korunma, yaşamını devam ettirme gibi gereksinimlerini ondan karşılar ama onu tüketmez. Özel olarak İslam'ın bakışına göre, yerde ve göklerde ne varsa hepsi Allah'ındır. Mülkün sahibi O'dur.

---

^[1]Bu konu birçok yazar tarafından incelenmiştir. Örneğin bkz. Taylor, B. *The Encyclopedia of Religion and Nature*, Continuum, New York 2008; Muil Yusuf Izz al-Din, *The Environmental Dimensions of Islam*, The Lutterworth Press, Cambridge 2000.

*Associated Prof. Gumushane University, DivinityFaculty, Department of Main Islamic Sciences,29100, Gümüşhane TURKEY. E-mail address: kuzudisli@hotmai.com, Phone: +905354107235.

İnsanın eşyaya sahip oluşu geçicidir ve, eşya üzerindeki tasarruflarından dolayı sorumludur. İnsanın bir mülke sahip olması, onu dilediği gibi kullanabileceği anlamına gelmez. Çünkü onda Allah'ın, diğer bir bakışla kamunun da hakkı vardır. Çevre sorunlarının ortaya çıkışının altında yatan temel neden, doğanın kendini yenilemesine izin vermeksizin onu acımasızca tüketmektir. Çevre söylemleriyle dini öğretiler bu merkezde buluşmaktadır.

Dinlerin çevre konusuna ilgi göstermesinin bir başka nedeni, insanı ve toplumu ilgilendiren her meselenin aynı zamanda dini de ilgilendirmesidir. Çünkü dinlerin uygulama alanı, insan ve toplumdur. İnsanı doğruya yönlendirmek, toplumda iyilik ve doğruluğu yaygınlaştırmak, dinin temel amaçlarından biridir. Çevre konusunda insan faktörünün önemli rol oynaması ve toplumda sapkın tüketim alışkanlıklarının yaygınlaşması, dinlerin bu konuya müdahil olmalarını zorunlu hale getirmiştir.

Diğer taraftan dinlerin etkili olduğu önemli bir kitle her zaman var olmuştur. İnançlara atıflar yapılarak dindar insanların dikkatini çevre problemlerine çekmek, kamuoyu oluşturmak için etkili bir yöntem olarak görülmüştür.

Kısaca özetlediğimiz bu ve benzeri nedenlerle, ilk kez beş büyük dinin temsilcileri, çevre duyarlılığını dile getirmek üzere, uluslararası bir organizasyonda bir araya gelmiştir.

3. Assisi Deklarasyonu

Büyük çevre organizasyonları genellikle büyük çevre felaketlerinin meydana gelmesinden sonra yapılmıştır. Bütün dünyayı sarsan Çernobil kazasından (26 Nisan 1986) yalnızca altı ay sonra, 29 Eylül 1986 tarihinde gerçekleştirilen Assisi toplantısı da bu genellemeyi pekiştiren bir örnektir. Kazanın etkilerinin yoğun olarak yaşandığı günlerde Majeste Prens Philip, Budizm, Hıristiyanlık, Hinduizm, İslam ve Yahudilik olmak üzere beş büyük dinin temsilcilerini, dinlerinin doğal yaşamı korumaya nasıl yardımcı olabileceklerini tartışmak üzere İtalya'nın Assisi kasabasında gerçekleştirilecek bir toplantıya davet etmiş,^[2] her dinin temsilcisi bu toplantıda, kendi dininin çevre konusundaki duyarlılığını dile getiren bir konuşma yapmış ve bu konuşmalar bir deklarasyon halinde yayımlanmıştır.

Organizasyonun mimarı Philip Mountbatten 1921 yılında doğdu ve ona Yunanistan ve Danimarka Prensi unvanı verildi. 1947 yılında İngiliz Kraliyetinin varisi II. Elizabeth ile evlendi, 1952 yılında babasının ölümü üzerine tahta geçen karısı tarafından, 1957'de Kraliyet Prensi olarak atandı.

Prens genç yıllarından itibaren doğaya duyarlı bir profil sergiledi. 1961 yılında uluslararası ilk çevre kuruluşu olarak takdim edilen Dünya Doğayı Koruma Vakfı (WWF) kurulduğunda Prens Philip bu vakfın İngiltere temsilciliği görevini üstlendi ve bu görevini yirmi yıl devam ettirdi. 1981-1996 yıllarında vakfın genel başkanlığını sürdürdü bu süre içinde din ile

^[2] <http://www.bbc.co.uk/schools/gcsebitesize/rs/environment/histewardshiprev2.shtml> E.T. 21.08.2014.

çevreciliğibuluşturan birçok toplantının yapılmasına öncülük etti.^[3] Bu toplantıların, bazı siyasi amaçları gerçekleştirilmeye yönelik bir araç ve gerçek niyetleri örten yeşil bir örtü olduğu yolunda iddialar ileri sürülmekle birlikte, nihayetinde vakfın bu çalışmaları, çevre sorunlarını dini bakış açısıyla değerlendiren organizasyonların ve eserlerin çoğalmasına neden olmuştur.

Toplantı için Assisi kasabasının seçilmesinin elbette özel bir anlamı bulunmaktadır. Bu kasaba İtalya yarımadasının ortasında, Umbria bölgesinde yer almaktadır ve günümüzde Perugia iline bağlıdır. Kasaba Assisili Aziz Francis (ö. 1226) ile ünlüdür. Katolik keşiş ve vaiz olan Aziz Francis, doğayı korumayı öğütleyen vaazlarıyla bilinmektedir. O doğada bulunan varlıkların Tanrı'nın insanlara birer hediyesi olduğunu söylemiş ve onlara kardeşler veya kız kardeşler olarak hitap etmiştir. Onun hayvan ve tabiatsevgisi hakkında birçok menkıbeler anlatılır.^[4]

Assisitoplantısının, entelektüel tartışmaların yapıldığı bir konferanstan ziyade kamuoyunun dikkatini çekmeye yönelik bir etkinlik olarak planlandığı anlaşılmaktadır. O günleri anlatan bir paragrafta şöyle denilmektedir:

“Dünya Doğayı Koruma Vakfı'nın 25. kuruluş yıldönümünde vakfın başkanı Prens Philip, doğa konusundaki görüşlerini birbirine aktarmak ve neler yapabileceklerini tartışmak üzere, büyük dinlerin temsilcilerini bir araya toplama teklifini sundu. Binlerce insanın, sembolik bir anlamasahip olan Assisi kasabasının toplanmasının güzel bir etkinlik olacağını düşünüyordu. İşte bu teklif üzerine 1986 yılının Eylül ayında binlerce insan, Aziz Assisi'nin doğduğu bu küçük kasabada bir araya geldi. 28 Eylül'de büyük dinlerin temsilcileri de kutsal bir ziyaret yapar gibi kendilerine ait flama ve bayraklarla, tören havasında Umbria yollarında yürüdüler. İlk defa dünyada en çok müntesibi olan dinlerden, Budizm, Hıristiyanlık, Hinduizm, İslamiyet ve Yahudilik'in temsilcileri, St. Francis Manastırı'nda bir araya geliyordu. Temsilciler, kendi dinlerine ait görüşlerini Manastır'ın kulelerinden cesurca bütün dünyaya ilan ettiler.”^[5]

3.1. Toplantıya Katılan Temsilciler ve Bildirileri

3.1.1. Budizm

Toplantıya Budizm'i temsilen, Dalai Lama'nın iradesiyle, Trisur Rinpoche Jetsun Lungrik Namgyal katılmıştı. 1927'de Tibet'in doğusunda yer alan Kham'da doğmuş olan Namgyal Tibet Budizmi'nin kollarından birinin liderliğini yapmaktaydı. Fransız vatandaşlığına sahip olan Namgyal, yirmi yıldır Fransa'da ikamet etmekteydi.^[6]

Tebliğine Buda'nın bir sözüyle başlayan Namgyal, Karma ile fiziksel dünya arasında doğal bir

^[3] http://www.wwf.org.uk/wwf_articles.cfm?unewsid=4959 Türkiye'deki etkinliklerden bazıları için bkz. <http://webarsiv.hurriyet.com.tr/1998/06/16/49895.asp> ve

<http://www.csb.gov.tr/gm/tabiat/index.php?Sayfa=sayfa&Tur=banner&Id=44> E.T. 21.08.2014.

^[4] Raphael Brown, *The Little Flowers of St. Francis of Assisi*, Image Books, NY. 1971.

^[5] Soliven, Preciosa S. “Nature declaration at San Francesco's town of Assisi” <http://www.philstar.com/education-and-home/2013/04/11/929274/nature-declaration-san-francescos-town-assisi> E.T. 21/08/2014.

^[6] http://en.wikipedia.org/wiki/Khensur_Lungri_Namgyel E.T. 24/08/2014.

ilişki bulunduğuna dikkat çekmiş ve insan mutluluğunun doğaya bağlı olduğunu vurgulamıştır. Onun ifadesine göre Budizm, sevgi ve anlayış dinidir ve bu din dünyadaki her varlığın varlığını devam ettirebilmesi için ihtiyaç duyduğu doğal yaşamın korunmasına büyük değer verir.

Namgyal, geçmişte insanların yalnızca kendilerine yararlı olan hayvanlara değer verdiklerini geri kalanları ise faydasız birer fazlalık olarak gördüklerinedikkat çekerekbu anlayışın bazı hayvan türlerinin yok olmasına neden olduğunu söylemiştir.Ona göre,Budizm, ölümden sonra yeniden doğuş ve yaşamın sürekli tekrarlanması felsefesiyle evrendeki her varlığı birbiriyle ilişkili görmekte ve onları bir bütün olarak değerlendirmektedir. O sözlerini özetle şöyle devam ettirmiştir: “Geçmişte Budist insanlar dağlarda, nehirlerde, ormanlarda gizli güçlerin ve ruhların gizlenmiş olduğuna inanır ve onlara zarar vermenin kuraklık, salgın hastalık ve bereketsizlik gibi birçok felaketlere neden olacağını düşünürdü.Biz insanlar, yaşama hakkını kendimiz için en temel haklardan biri olarak görüyoruz. Aynı şekilde bu gezegenin diğer sakinleri de bu hakka sahiptir. İnsanın da diğer canlıların da refah ve mutluluğu çevreye bağlıdır. Bu nedenden dolayı, geçmişteki ihmalden ve yanlış uygulamalardan kaynaklanan zararları tamir etmemiz gerekmektedir.”^[11]

Namgyal konuşmasının son bölümünü Dalai Lama’dan yaptığı alıntıya ayırmıştır.Bu alıntıda Dalai Lama, çevre felaketlerinin temelinde insanın cehaletinin, hırsının ve aldırmaçlığınınıyattığını ileri sürmüş ve bunların barışın yanı sıra türlerin kaybolmasına da neden olduğunu, bu yok oluşun bu hızda devam etmesi durumunda çocuklarımıza ölü bir dünya bırakacağımızı vurgulamıştır. Ona göre,iletişimteknolojilerinin oldukça geliştiği günümüzde,insanlar problemlerini yapıcı diyaloglarla çözmelidir.

3.1.2. Hıristiyanlık

Toplantıya Hıristiyanlığı temsilen Peder LanfrancoSerrini katılmıştır. Kendisi Order of FriarMinorConventuals olarak bilinen tarikatın 1984-1996 yılları arasında 116. başkanı olarak görev yapmıştır. OFM olarak bilinen tarikatın kökü St. Francis Assisi’ye dayanır. Bu tarikatFrensiskenler (Franciscans) adıyla tanınmaktadır.^[7]

Peder Serrini’nin sunumuna göre, Tanrı yeri ve gökleri uyum içinde ve en güzel bir biçimde yaratmış, sonra insanı biri cennete diğeri dünyaya ait olmak üzere çift vatandaşlığa sahip bir varlık olarak, dünyadaki bütün varlıkların üzerine hükümler olacak biçimde var etmiştir. Ona göre, ilk insanın işlediği günah, evrendeki ilahi hikmete ters ve uyumu bozan bir hareketti. Buna karşılık Baba Tanrı insanı terk etmemiş ve Nasıralı İsa’yı, yani Tanrı’nın insan biçiminde yaratılmış oğlunu, kurtarıcı olarak göndermiştir. Ona verilen rehberlik sayesinde Tanrı’nın çocuklarına yeni göklerde ve yenedünyada üzüntü ve acı olmayacaktır. Peder Serrini, Hıristiyanların gelecek konusunda endişeli olmadığını ileri sürerek, yaşamı yaratan Tanrı’nın gelecekte, İsa’nın tekrar gelişinden sonra, kendi eserini yok etmeyeceğini fakat mükâfat ve ceza nev’inden onu dönüştüreceğini ifade etmiştir.

^[11] Bu ve diğertemsilcilerin tam metinleri şu linkten indirilebilir: <http://tinyurl.com/3cl3wf>ayrıcawww.arcworld.org

^[7]<http://www.newadvent.org/cathen/06217a.htm> E.T. 30.08.2014.

Kilisenin teori ile fiziksel becerileri birleştirme konusunda öncülük ettiğini ifade eden Peder Serrini, çevrecilerin piri olarak nitelendirilen Aziz Francis Assisi'yi örnek göstermiştir. Peder, St. Francis'in yalnızca varlıklar adına değil, varlıklar aracılığıyla ilahi aşkı elde etmeyi kendine görev edindiğini belirtmiştir.

Serrini'ye göre çevre sorunlarının temelinde yatan nedenler şunlardır:

1. Hızlı ekonomik büyüme için teknolojinin kontrolsüz kullanılması ve bu yapılırken kaynakların kendini yenileyebilme kabiliyetinin olup olmadığına bakılmaması;
2. Halklar arasında adil ve barışçıl ilişkiler kurulmasına fırsat verilmemesi;
3. Savaşlar neticesinde kültürlerin ve çevrenin tahrip edilmesi;
4. Tüketim odaklı toplumların kaynakları sömürmesi;
5. Düzensiz çarpık kentleşme ve
6. Geleceğe yönelik uzun vadeli planlar yapılmayıp günlük hareket edilmesi.

Peder Serrini, sözlerini dünyadakitüm din mensuplarını, çevre felaketlerine neden olan sorunlarla savaşmak ve çevreyi korumak için birlik olmaya çağırarak bitirmiştir.

3.1.3. Hinduizm

Hinduizm adına tebliğ sunan Dr. Karan Singh, Hindistan'ın köklü sülalelerinden biri olan Singh sülalesine mensuptur. 1931 yılında Fransa'nın Cannes kentinde doğan Singh, Hindistan'da çeşitli dönemlerde eyalet başkanlığı ve bakanlık görevlerini yürütmüştür.^[8]

Dr.Singh tebliğinde Hinduizm'in doğayı bir bütün olarak gördüğünü belirterek Vedalar'dan bazı alıntılar yapmış, Veişnava geleneğine göre bu dünyadaki evrimin, balıkla başlayan ve memelilere kadar uzanan ilahi bir enkarnasyon olarak değerlendirildiğini ifade etmiştir. Onun belirttiğine göre, evrimin basamaklarını oluşturan formlar, insan iradesinin dışında bütüncül bir yaratılışın eseridir. Bu bakış, hayvanlara dostça davranmayı gerekli kılar. Yajurveda'da denildiği gibi "Bir insan bütün hayvanları öldürse mutluluğa ulaşamaz; ama onlardan birine yardım etse mutlu olur." (Yajurveda13:47).Singh'in belirttiğine göre, bu düşünceler daha sonra gelen bilgiler tarafından geliştirilmiş ve şiddet uygulamamanın en büyük iyilik olduğu vurgulanmış, böcekler ve hayvanlar dâhil tüm yaşama saygı gösterilmesi gerektiği öğretilmiştir.Bugün ihtiyaç duyduğumuz şeyin "İnsanın kendisi doğayı tahrip etmedikçe doğanın yok olmayacağını bilmesidir" diyen Singh, Hindu kültüründe duygulu gözlerle bakan bir anne olarak resmedilen tabiat ananın, ilkel dönemlerden günümüze kadar gelen evrim sürecinde bizi gözettiğini hatırlatmıştır. Onun yok oluşuna giden süreci engellememiz gerektiğini vurgulayan Singh, sözlerini eski bir Hindu atasözü olan "Tabiat bizim annemizdir; biz ise onun çocuklarıyız" cümlesiyle bitirmiştir.

3.1.4. İslam

İslam dinini temsilen toplantıya Dr. Abdullah Nasif katılmıştır. 1939 yılında Suudi Arabistan'ın Cidde kentinde dünyaya gelenNasif, Pakistan'da kurulmuş olan World MuslimCongress(Mu'temaru'l-Alemi'l-İslami) üyesiydi ve Suudi Arabistan merkezli Muslim

^[8] <http://www.karansingh.com> E.T. 31.08.2014.

World League (Rabitatü'l-Alemi'l-İslami)'ningenel sekreterliğini yapmaktaydı.^[9]

Nasif, İslam öğretisinin özünün, her şeyin Allah tarafından yaratıldığı inancının olduğunu belirterek tebliğine başlamıştır. Onun vurguladığına göre Allah, bütün varlıkları yaratmış ve son olarak insanı var etmiştir. İnsan akıl ve irade sahibi bir varlık olup Allah'ın halifesi sıfatına sahiptir. Diğer varlıkların aksine insan, iyilik veya kötülük yapabilme kapasitesine sahiptir. İslam'ın temel kavramlarından biri olantevhit, yaratıcının birliği anlamına geldiği gibi insanlığın ve bütünüyle tabiatın birliği anlamına da gelir. Hz. Muhammed'in ağaç dikmeyi tavsiye eden sözlerinin İslam dininin çevreye verdiği önemi gösterdiğini belirten Nasif, İslam Hukukunda "Hima" ile ilgili alanda çevre konusuyla ilgili hükümler bulunduğuna işaret etmiştir. Konuşmasında Müslümanlara yönelik mesajlar da vermiş olan Nasif, Müslümanların kendi değerlerine sahip çıkması gerektiğine vurgu yapmıştır. Ona göre, İslam'ın yalnızca birey ile Allah arasında bir ilişki olarak görülmesi eksik bir anlayıştır. Gerçekte İslam kişiyi, toplumu ve çevreyi kuşatan komple bir dindir. O, Müslümanların kendi öz değerlerinden, şu anda hâkim olan yıkıcı düşünce ve uygulamalara karşı alternatifler üretebileceğini söyleyerek tebliğini bitirmiştir.

3.1.5. Yahudilik

Yahudiliği temsilen Rabbi Arthur Hertzberg tebliğ sunmuştur. Hertzberg, 1921 Polonya doğumludur. İsrail'in kurulmasını ve azınlıkların sivil haklarını savunan Amerikalı haham ve entelektüeldir. 1972-78 yılları arasında Amerikan Yahudi Kongresi başkanlığı, 1975-91 yılları arasında da Dünya Yahudi Kongresi başkan yardımcılığı yaptı. Altmışlı yıllarda Katolik Hristiyanlarla Yahudiler arasındaki ilişkiyi geliştirmek umuduyla Vatikan ile diyalog çalışmalarına katıldı. 1967 Altı Gün Savaşı'nın ardından bir Filistin Devleti kurulması için çağrıda bulundu. "Siyonist İdeal" ve "Amerika'da Yahudi Olmak" gibi birçok eseri bulunmaktadır. Arthur Hertzberg 2006 yılında Amerika'da öldü.^[10]

Evrenin tek bir Tanrı tarafından yaratıldığı inancına dikkat çekerek tebliğine başlayan Hertzberg, dünyada bulunan her şeyin ilk insan Âdem tarafından isimlendirildiğini ve insanların önceleri tabiatla uyum içinde yaşamış olduklarını ifade etmiştir. Ahiret inancı olmakla birlikte, Yahudiliğin daha çok bu dünyaya yönelmiş olduğunu belirten Hertzberg, ideal dindarlığın dünyadan uzaklaşmak olmadığını, dindar bir insanın bu dünyada diğer insanların veya varlıkların haklarını gasp etmeden de yaşayabileceğini dile getirmiş ve Rabbilerin "Bu dünyanın meşru sevinçlerini reddeden bir kimse günahkârdır." (Baba Kama 91b) sözünü nakletmiştir. Doğada bulunan her şeyin insan için yaratılmış olduğunu söyleyen Hertzberg, insana tabiata hâkim olma gücü verildiğini, ancak ona adil ve merhametli olması emredildiğini ifade etmiştir. Yahudilerin uğradığı soykırıma da değinen Hertzberg, bu yüzyılda Yahudilerin erkek nüfusunun üçte birinin normal insanlar tarafından yok edilmiş olduğunu, böylesine zulüm görmüş bir milletin tabiata yöneltilmiş tehditlere duyarsız kalamayacağını ifade etmiştir. Hertzberg tebliğinin bir kısmında Vejetaryen beslenme ile çevrecilik arasında ilişki kurmuş ve et yemekten uzak durmanın Yahudiliğin bazı dönemlerinde kutsanmış olduğunu ifade ederek, bugün bile vejetaryenliğin bazı Yahudi yerleşim bölgelerinde yaygın olduğunu belirtmiştir.

^[9] http://en.wikipedia.org/wiki/Abdullah_Omar_Nasseef E.T. 02.09.2014.

^[10] <http://global.britannica.com/EBchecked/topic/1239231/Arthur-Hertzberg> E.T. 04.09.2014.

Hertzberg sözlerini hepimizin aynı gemide yer almakta olduğunu, bazı kimselerin yaptığı hataların bedelini gemide bulunan herkes ödeyeceğini, bu nedenle herkesin sorumluluk üstlenmesi gerektiğini vurgulayarak bitirmiştir.

3.2. Tebliğlerin Genel Değerlendirilmesi

Konferansa katılanlardan Budizm ve Hinduizm dinini temsilen konuşanlar çoğunlukla tabiatın bütünlüğüne, Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslam'ı temsilen konuşanlar ise daha çok yaratıcının birliğine vurgu yapmışlardır. Onlardan her biri ittifakla mensubu bulunduğu dinin çevre konusunda çok duyarlı olduğunu, kutsal kitaplardan ve dini önderlerden yaptıkları alıntılarla ortaya koymaya çalışmış, kendi dini öğretileriyle çevre arasında ilişkiler kurmuşlardır. Bununla birlikte, Hıristiyanlık adına konuşan Serrini'yi kısmen dışarıda tutarak diyebiliriz ki, tebliğ sunanlar, dinlerin çevre sorununun çözümüne ne tür bir katkı sunabileceği konusunda herhangi bir öneride bulunmamışlardır. Muhtemelen dinin çevre meselesine büyük değer verdiğinden dikkat çekmenin, dindar insanların ilgisini bu yöne çevireceğini ve onların duyarlılıklarını arttıracaklarını düşünmüşlerdir.

4. Sonuç

Dinler, gezegenimizdeki yaşamı tehdit edecek kadar büyük bir probleme dönüşmüş olan çevre sorunlarına duyarlıdır. Onlar, doğal çevrenin her geçen gün daha çok tahrip edilmesinden endişe etmekle ortak paydada yer almışlar ve bu endişelerini Assisi deklarasyonunda açıkça dile getirmişlerdir. Deklarasyonda dinlerin tabiata attıkları manevi değer kalın çizgilerle vurgulanmış, insanın yaratıcısıyla ve çevresiyle bir bütün olduğu, doğada var olan ilahi dengenin insanlar tarafından bozulmaması gerektiği belirtilmiştir. Assisi Konferansı, dini çevrelerin dikkatini çevre sorunlarına çevirmesine ve bu alanda birçok çalışmanın yapılmasına vesile olması açısından önemli bir faaliyet olarak tarihe geçmiştir.

Kaynakça

Taylor, B. *The Encyclopedia of Religion and Nature*, Continuum, New York 2008.

Muhammad Yusuf Izz al-Din, *The Environmental Dimensions of Islam*, The Lutterworth Press, Cambridge 2000.

<http://www.bbc.co.uk/schools/gcsebitesize/rs/environment/histewardshiprev2.shtml> E.T. 21.08.2014.

http://www.wwf.org.uk/wwf_articles.cfm?unewsid=4959

<http://webarsiv.hurriyet.com.tr/1998/06/16/49895.asp>

<http://www.csb.gov.tr/gm/tabiat/index.php?Sayfa=sayfa&Tur=banner&Id=44> E.T. 21.08.2014.

Raphael Brown, *The Little Flowers of St. Francis of Assisi*, Image Books, NY. 1971.

Soliven, Preciosa S. "Nature declaration at San Francisco's town of Assisi"

<http://www.philstar.com/education-and-home/2013/04/11/929274/nature-declaration-san-francescos-town-assisi> E.T. 21/08/2014.

http://en.wikipedia.org/wiki/Khensur_Lungri_Namgyel E.T. 24/08/2014.

<http://tinyurl.com/3cl3wf> ayrıca www.arcworld.org

<http://www.newadvent.org/cathen/06217a.htm>E.T. 30.08.2014.

<http://www.karansingh.com>E.T. 31.08.2014.

http://en.wikipedia.org/wiki/Abdullah_Omar_NasseefE.T. 02.09.2014.

<http://global.britannica.com/EBchecked/topic/1239231/Arthur-Hertzberg> E.T. 04.09.2014.